

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.4, maj 2014

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Vibeke A. Pedersen

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Sørgekvad ved Prinds Kristians Død

ved Holger Berg

Indhold

- 1 Karakteristik
- 2 Anledningen
- 3 Andre danske sørgedigte
- 4 Grundtvigs motiver
- 5 Inspiration fra norrøn fyrstedigtning
- 6 Modtagelsen
 - 6.1 Hertugen af Augustenborg
 - 6.2 Sverige
 - 6.3 Danmark
 - 6.4 Norge
- 7 Anvendt litteratur
 - 7.1 Trykt
 - 7.2 Utrykt

1 Karakteristik

Da Grundtvig i 1815 så tilbage på sine digte med samtidsrelevans, fremhævede han sit *Sørgekvad ved Prinds Kristians Død* som det eneste digt, der blev modtaget “med stort og almindeligt Bifald” (*Kvædinger* 1815, s. 168). Samtidig tog han afstand fra digtet, såvel på religiøst som politisk plan. Denne indledning forklarer, hvordan digtet blev modtaget i de nordiske lande og hvad der siden gjorde digtet politisk kontroversielt.

2 Anledningen

Den svenske tronfølger Christian August døde pludseligt under en troppeparade den 28. maj 1810 på Kvidinge Hede i Skåne. Forud var gået to års karrierespring præget af Englandskrigene. I 1807 var denne hertug fra det lille Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg avanceret til militær øverstkommanderende over hele den sydlige halvdel af Norge. Her slog han i foråret 1808 en svensk invasion tilbage. Som formand for en nydannet regeringskommission blev han samlingsfigur for kravet om norsk selvstyre i den dansk-norske helstat. Efter et militærkup i Sverige 1809 overtalte kupmagerne Christian August til at blive svensk tronfølger. Hertugens accept fortørnede den danske konge, men vakte samtidigt et udbredt håb om en politisk forening af Norden. Grundtvig hilste udviklingen velkommen med digtet "Julefesten" ved udgangen af 1809 (se [indledningen](#) hertil). Knap et halvt år efter ankomsten til Sverige døde Christian August.

Det pludselige dødsfald vakte sorg og rådvildhed. Den 20. juni kulminerede uroen ved ligfølgets indtog i Stockholm i 'de fersenske optøjer'. Optøjerne var opkaldt efter rigsmarskal Fersen, der blev lynchet af en vred folkemængde, som var ophidset af rygter om giftmord. Blandt nordmænd blussede den svenskfjendtlige stemning op påny (Castberg 1810). Digtene over den afdøde tronfølger forholdt sig til disse stemninger samt håbet om et forenet Norden.

3 Andre danske sørgedigte

Grundtvig hævdede senere, at det ikke var digtets kvalitet, men "Tidsomstændigheder og enkelte Udsagn af den almindelige Stemme der gjorde det saa velkomment" (*Kvædlinger* 1815, s. 168 f.). Udsagnet er beskedent. Grundtvigs digt var det længste af de digte, som udkom i de tre lande i månederne efter dødsfaldet. Det blev trykt efter blot tolv dage i *Adresseavisen* den 9. juni. Adam Oehlenschläger var den 6. juni kommet Grundtvig i forkøbet (1810), men Oehlenschlägers mindedigt fyldte blot én avisspalte. De senere danske digte var af samme længde; Knud Lyne Rahbek forfattede én strofe (1810) og B.S. Ingemann skrev et digt bestående af ni korte strofer (1810).

Oehlenschläger, Rahbek og Ingemann sang om sorgen i de tre nationer og den skuffede forhåbning om deres forening. Grundtvig fik derimod en højere mening ud af Christian Augusts kontroversielle karriere og pludselige dødsfald. Det lykkedes bl.a. ved at tolke navneskiftet: da hertugen af Augustenburg tiltrådte den svenske tronfølge, antog han navnet Carl fra den svenske kongeslægt og aflagde slægtsnavnet fra den oldenborgske familie, Christian. Sygdom sendte ganske vist Carl August i graven, men krigshelten Christian August levede videre i Valhal. Udlægningen var spidsfindig, men helt efter reglerne i barok lejlighedsdigtning (*inventio locorum*; Olden-Jørgensen 1996; Lundgreen-Nielsen 1980, s. 332). Det var i tråd med samme tradition, når Grundtvig til slut søgte at forbinde troppeparaden på Kvidinge Hede 1810 med slaget ved Blaker skanse 1808 (se [punktcommentaren til noten på s. 20](#)).

4 Grundtvigs motiver

Grundtvig gik også enegang ved at tilegne digtet til den afdødes ældste bror, Frederik Christian af Augustenborg. Frederik Christian var den danske konges svoger og søgte især at styrke sin og slægtens stilling i riget gennem støtte til kunsten og videnskaben. Han havde siden 1788 været den øverst ansvarlige for universitetsvæsenet. Grundtvig forsøgte i 1809 og 1810 at etablere sig som lærd skribent (se [indledningen til *Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Hus?*, afsnit 2](#)). Forsidens motto søger at afkræfte en nærliggende mistanke: *Sørgekvadet* var skrevet “Ei for Guld og ei for Herregunst” (s. [1]).

5 Inspiration fra norrøn fyrstedigtning

Sørgekvadet er på flere punkter inspireret af norrøn fyrstedigtning og især mindekvadet. Et særligt kendetegn her er rollefordelingen mellem skjald og drot, digteren og den besungne fyrste (Fidjestøl 1982). Grundtvig overtager denne rollefordeling og det havde to fordele. Rollen som skjald lettede for det første den unge digters adgang til drotten, Frederik Christian. For det andet kunne betegnelsen drot anvendes om både Frederik 6. og Frederik Christian (s. 4, hhv. “Nutids Drot” og “En herlig Drot”). Denne sidestilling af hertugen med kongen understøttede augustenborgernes ambition om snart at tiltræde tronfølgen i Danmark-Norge.

Norrøn fyrstedigtning er også kendetegnet ved, at mytologiske motiver flettes ind i det biografiske stof. Christian Augusts død sidestilles i tre strofer (s. 14 f.) med det kongelige sonoffer beskrevet i *Ynglingesaga* (Snorre 1633, [Bogfortegnelse 1805 nr. 4](#), kap. 9, s. 13). Flemming Lundgreen-Nielsen nævner yderligere inspirationen fra *Den yngre Edda* og Oehlenschlägers drama “Baldur hin Gode” (1807) og beskriver også digtets norrønisme og kenninger (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 331 og 333). Metrisk er der dog ingen norrøn inspiration. Grundtvig omtalte senere *Sørgekvadet* som sit sidste digt iklædt den nordiske mytologis “opslidte Klædebon” (*Kvædninger* 1815, s. 170).

6 Modtagelsen

6.1 Hertugen af Augustenborg

Reaktionerne på *Sørgekvadet* varierede fra land til land og gennemgås derfor hver for sig. Modtageren af digtets tilegnelse omtales først. Grundtvig nøjedes ikke med en trykt tilegnelse til den afdødes bror. Da han sendte *Sørgekvadet* til Frederik Christian, vedføjede han også et brev med behørig underdanig tone (NkS 3882 (5), 4):

Deres Durchlauchtighed [højhed] vilde naadigst tilgive den Dristighed, hvormed Undertegnede har vovet at tilegne Höistsamme et lidet Digt, om hvilket han kun kan ønske, at det ikke maatte være sin ophöiede Gienstand altfor uværdigt!

Khvn 8de Juni 1810

underdanigst Grundtvig

Om hertugen reagerede, vides ikke. Digtet nævnes ikke i hans udgivne brevveksling (Schulz 1913).

I de følgende uger forværredes hertugens politiske stilling. Frederik Christian blev fra slutningen af juni nævnt som mulig efterfølger for sin bror i den svenske tronfølge. Samtidig meldte Frederik 6. sit kandidatur, og situationen tilspidsedes. I begyndelsen af august satte kongen de facto sin svoger under husarrest: Als blev bevogtet af kanonbåde, og hertugen blev pålagt væbnet eskorte (Schulz 1910, s. 347-349). Frederik Christian reagerede ved at trække sig helt tilbage fra hoffet og nedlægge sine embeder. Grunden var lagt til konflikten om augustenborgernes arvefølge i Danmark og hertugdømmerne. Grundtvig fandt i 1815 det derfor nødvendigt at distancere sig fra sit digt, hvor han “havde vendt sig fra Kongelinien” (*Kvædninger* 1815, s. 169).

6.2 Sverige

Sørgekvadet blev bedre modtaget af offentligheden i de nordiske lande. Om modtagelsen i Sverige skrev Grundtvig midt i juli: “høie Genlyd af min Sjæls dybeste Toner hørte jeg dønne over Sundet” (*Er Nordens Forening ønskelig?* 1810, s. 13). Formuleringen kan opfattes alment som svensk kondolence, men den kunne også hentyde til indskriften på gravmælet i kongehusets Riddarholmskyrka. Om Christian August stod her, at Sverige gav ham ikke en trone, men blot en grav: “Der / Nedsteg Han / Med / Carls Namn / Ock / Svenska Folckets / Ewige Kiärleck” (*Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* 1810, sp. 1326). En lignende tanke findes i *Sørgekvadets* sidste strofe.

6.3 Danmark

I Danmark førte *Sørgekvadet* til, at Grundtvig kronedes som digter. Den “eviggrønne Laurbærkrone” blev første gang givet ham i et digt fra 19. juni af professor Castberg (1810, sp. 1154; se [faksimile](#)). Castberg var bosat i København, men født i Norge og skrev ud fra et norsk perspektiv. Castbergs digt stod i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, og samme tidsskrift bragte den 14. juli et digt fra Norge af provsten Frederik Schmidt (1810b; se [faksimile](#)). I strofe 6 omtalte han Grundtvig som “Danerskjalden”.

Læs mere

I den norske udgave af sit digt, som *Tiden* havde bragt den 7. juli, roste Schmidt danerskjalden Grundtvig på Oehlenschlägers bekostning: “Dette Prædicat turde vel med lige, om ikke med nok saamegen Ret tilkomme *Oehlenschläger* , [lige]som *Evald* fordum. Imidlertid er den Førstes: ‘Christian August’ vel ikke blandt hans heldigste Arbejder. F.S.” (Schmidt 1810a, sp. 9, noten).

6.4 Norge

Sørgekvadet vakte størst bifald i norske kredse, og det udkom da også påny i Christiania hos Niels Wulfsberg (Grundtvig 1810). Wulfsberg udgav en del sørgedigte separat og trykte andre i sin avis *Tiden*. Sørgedigtet af Paul Arnesen blev fx bragt i avisen den 25. juni, men udkom også særskilt (Arnesen 1810a og 1810b; en tredje udgave 1810c). Dets næstsidste strofe knyttede an til Grundtvigs brug af Balder-

motivet. Det samme gjorde sørgedigtet af Johan Storm Munch, hertugens feltprovst, i sit sørgedigt (1810a). Munch citerede desuden fire vers fra Grundtvigs *Sørgekvad* i en mindetale (Munch 1810b, s. 23).

Læs mere

Wulfsberg havde politisk situationsfornemmelse og var i disse måneder i færd med at udvide sit trykkeri (Adresseavisen 4. juli 1810, s. 3). På det norske bogmarked kunne adskillige sørgedigte afsættes som separate skrifter (se 'Christian August' i personregistret til Pettersen 1899-1924). Der blev endog skrevet om mindeskrifters rette pris, indhold og "typographisk[e] Pomp" ("Af et Brev fra Landet af 26de Juli" 1810, sp. 60 og Wulfsberg 1810).

7 Anvendt litteratur

7.1 Trykt

- *Adresseavisen*, se *Kiøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adresse-Contoirs Efterretninger*.
- "Af et Brev fra Landet af 26de Juli" (1810) i *Tiden*, nr. 60, 8. august, sp. 59-61. Christiania.
- Arnesen, Paul (1810a) "Gjenlyd fra Norge, helliget Christian August's Minde" i *Tiden*, nr. 53, 25. juni, sp. 1-8. Christiania.
- Arnesen, Paul (1810b) *Gjenlyd fra Norge, helliget Christian August's Minde*. Christiania.
- Arnesen, Paul (1810c) "Gjenlyd fra Norge, helliget Christian August's Minde" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 78, 7. juli, sp. 1231-1235. København.
- Auken, Sune (2006) *Eftermæle. En studie i den danske dødedigtning fra Anders Arrebo til Søren Ulrik Thomsen*. København.
- "Breve til en Ven paa Landet" (1810) i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 83, 24. juli, sp. 1311-1315. København.
- Castberg, P.A. (1810) "Til Kristian Augusts Skjald Nik. Fred. Sev. Grundtvig" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 73, 19. juni, sp. 1153-1154. København.
- Fidjestøl, Bjarne (1982) *Det norrøne fyrstediktet*. Øvre Ervik.
- Grundtvig, N.F.S. (1809) "Julefesten" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 24, 30. december, sp. 383-384. København.
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1810) *Sørgekvad ved Prinds*

Kristians Død . Christiania.

- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin (1815) *Kvæddinger eller Smaakvad* . København .
- Ingemann, B.S. (1810) "Christian August" i *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* , nr. 153, tillæg, 3. juli. København.
- *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (1810) 4. juli. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819* . København .
- Munch, Johan Storm (1810a) "Christian August" i *Tiden* , nr. 54, 7. juli, sp. 13-14. Christiania.
- Munch, Johan Storm (1810b) *Mindetale over Christian August, holden paa Frederikshald den 10de August 1810* . Christiania.
- Oehlenschläger, Adam (1810) "Christian August" i *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* , nr. 131, tillæg, 6. juni. København.
- Olden-Jørgensen, Sebastian (1996) *Poesi og politik. Lejlighedsdigtningen ved enevældens indførelse 1660* . København.
- Pettersen, Hjalmar (1899-1924) *Bibliotheca Norvegica* 1-4. Christiania.
- Rahbek, Knud Lyne (1810) "Christian August" i *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* , nr. 147, tillæg, 26. juni. København.
- Schmidt, Frederik (1810a) "Ved Christian Augusts Grav" i *Tiden* , nr. 54, 7. juli, sp. 1-2. Christiania.
- Schmidt, Frederik (1810b) "Ved Christian Augusts Grav" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* , nr. 80, 14. juli, sp. 1271-1272. København.
- Schulz, Hans (1910) *Friedrich Christian Herzog zu Schleswig-Holstein. Ein Lebenslauf* . Stuttgart & Leipzig.
- Schulz, Hans (1913) *Aus dem Briefwechsel des Herzogs Friedrich Christian zu Schleswig-Holstein. Briefanhang zur Biographie* . Stuttgart & Leipzig.
- Sturluson, Snorre (1633) *Snorre Sturlesøns Norske Kongers Chronica. Vdsat paa Danske [...] Nu nyligen menige mand til gaffn/ igiennemseet/ continuerit oc til Trycken forferdiget* , udg. af Peder Clausen. København.

- [Wulfsberg, Niels] (1810) “Svar” i *Tiden* , nr. 60, 8. august, sp. 61-62. Christiania.

7.2 Utrykt

- “Brev fra N.F.S. Grundtvig til hertug Frederik Christian af Augustenborg”, ms. i NkS 3882 (5), 4 (fotokopi af original i Schleswig-Holsteinisches Landesarchiv, Kiel, Abt. 22, Nr. 233, Grundtvig 1810, No 1).